10. KVSZ mozhet predostavit Kenii skidki na vahony. - Web Resource. http://www.kremenchug.ua/news/business/17136-kvsz-mozhet-predostavit-kenii-skidki-na-vagony.html
11. Perelik vahonobudivnykh zavodiv. Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu: http://made.in.ua/index.php?cat=60&subcat=728
12. KVSZ izghotovil i peredal zakazchikam 500 edinits passazhyrskoho podvizhnoho sostava. - Web Resource. http://www.kvsz.com/index.php?option=com_content&view=article&id=585%3A-----500----&catid=1%3Ae&Itemid=105&lang=ru
13. Vahon habaryta RIC – dostoinoe popolnenie nomenklaturnoho riada passazhyrskikh vahonov ot KVSZ. - Web Resource. http://www.kvsz.com/index.php?option=com_content&view=article&id=562%3A-ric-&catid=1%3Ae&Itemid=105&lang=ru
14. Cheshskaia kompaniia Skoda Transportation priobrela doliu zaporozhskoho predpryiatiia. - Web Resource. http://day.zp.ua/news/37887.html

Рецензія/Peer review : 15.4.2014 р. Надрукована/Printed :11.6.2014 р.
Рецензент: д. е. н., проф. Вергун В.А., кафедра «Міжнародний бізнес» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК 339.9

О.А. ФРАДИНСЬКИЙ
Державний науково-дослідний інститут митної справи
І.А. СУХАЦЬКА
Хмельницький національний університет

ІСТОРИЧНІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНОЇ СЛУЖБИ РЕСПУБЛІКИ ТАДЖИКИСТАН

У статті проведено дослідження питань становлення митної служби на теренах Таджикистану, її структури та функцій, досліджено питання проходження служби та відповідальності за вчинення злочинів та порушень у митній сфері.
Ключові слова: контрабанда, митна служба, митні органи, митниця, митні платежі.

OA FRADYNSKYY
State research Institute of customs
IA SUHATSKA
Khmelnitsky National University

HISTORICAL, ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF THE CUSTOMS SERVICES OF TAJIKISTAN

This article presents research on the formation of the customs service on the territory of Tajikistan, its structure and functions, investigated the question of service and accountability for crimes and violations of the customs area.
Keywords: smuggling, customs, customs authorities, customs, customs fees.

Актуальність дослідження. Сучасний стан розвитку митної справи на теренах України характеризується процесами її подальшого реформування у контексті міжнародних конвенцій та стандартів і наближення до європейського рівня. Одним із найбільш перспективних шляхів розробки та реалізації митної політики є вивчення світового досвіду діяльності митних служб зарубіжних країн, особливо тих держав які, як і Україна, переживають період свого становлення і утвердження на геополітичній арені та мають із нами спільну історію. Однією із таких держав є Республіка Таджикистан, митна служба якої формувалася у непростий період громадянської війни.

Метою статті є дослідження окремих аспектів діяльності митної служби при Уряді Республіки Таджикистан як органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію митної політики держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. **П**рактичні питання діяльності митних служб зарубіжних країн вивчалися провідними українськими дослідниками, що проводять свій науковий пошук у сфері теорії та практики митної справи – І. Бережнюком, А. Войцещуком, О. Гребельником, І. Іващук, С. Ківаловим, А. Кредісовим, А.Крисоватим, Д. Лук'яненком, Ю. Макогоном, О. Рогачем, А. Філіпенком, О. Шнирковим, С. Юрієм та іншими.

Результати досліджень. Митна служба при Уряді Республіки Таджикистан – правоохоронний виконавчий орган державної влади, що забезпечує безпосередню реалізацію завдань у сфері митної справи відповідно до законодавства республіки. Загальне керівництво діяльністю митної служби покладено на Уряд республіки Таджикистан.

Становлення митних органів Республіки Таджикистан (далі - РТ) тісно пов'язане із розвитком держави, зовнішньоекономічних відносин та торгівельних контактів. Через Таджикистан проходили основні торгівельні шляхи, що з'єднували Захід та Схід континенту. Вже в епоху правління Саманідів (IX – X ст. н.е.), з метою впорядкування торгівлі, було створено спеціальні державні органи, які контролювали ввезення та вивезення товарів на пропускних пунктах – у супровідних документах проставлялись дозвільні печатки. Активізація торгівельної діяльності обумовила запровадження нових видів податків на зовнішню торгівлю – емірських т торгових зборів, кавсану (встановлена доля), мухрону (мито за печатку), плату за місце на ринку, плату за ваги та інше.

За часів Радянського Союзу на території республіки функціонував Термезький митний пост, що контролював переміщення товарів через митний кордон СРСР. У квітні 1987 року був створений Нижньо-

Пянджський оперативний відділ митного кордону, що підпорядковувався Термезькій митниці. Формування республіканської митниці із штатом у 41 особу було здійснено у травні 1988 року за рішенням Уряду Таджикської ССР. Митниця перебувала у подвійному підпорядкуванні: з однієї сторони – Головному управлінню митного контролю СРСР, а з іншої – Раді Міністрів Таджикської ССР [7].

Після розпаду Союзу, 22 січня 1992 року постановою Кабінету РТ №16 було створено Головне управління митного контролю при Кабінеті Міністрів РТ, яке у червні 1993 року було перетворено у Державний митний комітет РТ. Постановою Ради Міністрів від 14 лютого 1994 року Державний митний комітет РТ було перетворено в Митний комітет при Уряді РТ.

Характерною ознакою митних органів республіки стало їх становлення в умовах громадянської війни, яка тривала 5 років (з травня 1992 по червень 1997 року), коли внутрішньополітичні негаразди сприяли безконтрольному переміщенню матеріальних цінностей через митний кордон та підривали економічну безпеку країни. Не дивлячись на надзвичайно важкі умови діяльності, громадянську війну, у 1992 році в країні було прийнято Митний кодекс та закон «Про митний тариф». Починаючи із 1997 року країна вступила до Всесвітньої митної організації та приєдналася до ряду Міжнародних конвенцій у сфері митної справи. В 2004 році прийнято нову редакцію Митного кодексу РТ, який враховував міжнародні загальноприйняті норми та передовий світовий досвід. Одним із основних напрямків діяльності митної служби у РТ стала модернізація та реформування митних органів, які здійснюється на основі кредитної угоди між РТ та Азійським Банком Розвитку [7].

До митних органів РТ віднесено: уповноважений орган з питань митної справи; регіональні митні управління; митниці; митні пости. До системи митних органів входять установи які не є правоохоронними органами а основна функція яких полягає у забезпеченні діяльності митних органів (рис. 1). Компетенція конкретних митних органів по здійсненню їх функцій, здійсненню обумовлених митних операцій, а також регіон діяльності визначаються уповноваженим органом з питань митної справи [2].

На митні органи РТ покладено наступні функції [2]:

- участь у розробці та реалізації державної митної політики;
- забезпечення захисту суверенітету та економічної безпеки республіки;
- забезпечення дотримання митного та іншого законодавства РТ, контроль за виконанням якого покладено на митні органи;
- захист прав та інтересів держави і учасників зовнішньоекономічної діяльності у сфері митної справи;
- розвиток своєї матеріально-технічної та соціальної бази;
- забезпечення дотримання встановлених у відповідності із нормативно-правовими актами РТ та міжнародними угодами заборон і обмежень по відношенню товарів, що переміщуються через митний кордон;
- здійснення митного оформлення та митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон;
- повне і своєчасне внесення в державний бюджет податків та зборів, утримання яких покладено на митні органи;
- контроль за порядком переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон держави, захист права інтелектуальної власності;
- здійснення боротьби з контрабандою та іншими порушеннями у сфері митної справи, розробка та реалізація системи заходів по запобіганню незаконному обігу через митний кордон наркотичних засобів і психотропних речовин, зброї, предметів художнього, історичного і археологічного надбання, видів тварин та рослин, що знаходяться під загрозою знищення, розгляд справи про адміністративні правопорушення у сфері митної справи та притягнення до адміністративної відповідальності;
- ведення митної статистики зовнішньої торгівлі по товарній номенклатурі ЗЕД;
- здійснення інформаційно-роз'яснювальної та консультаційної роботи у сфері митної справи;
- проведення науково-дослідних робіт у сфері митної справи;
- інші, відповідно до законодавства.

На митну службу Таджикистану покладено обов'язок повного та своєчасного внесення до бюджету підконтрольних податків та зборів [1]. Об'єктами оподаткування виступають товари, що переміщуються через митний кордон, а податковою базою для визначення податків та зборів виступає митна вартість товарів або їх кількість. До основних митних платежів віднесено мито (в тому числі – спеціальне, антидемпінгове та компенсаційне), податок на додану вартість та акциз, утримувані при ввезені товарів на митну територію РТ. Зобов'язання по сплаті мита і податків виникає: при ввезенні товарів – з моменту перетину митного кордону РТ; при вивезенні товарів – з моменту подання митної декларації або вчинення дій, безпосередньо направлених на вивіз товарів з території республіки. Перелік митних зборів складається із збору за митне оформлення; збору за митний супровід; збору за збереження товарів на складі митного органу; збору за видачу кваліфікаційного атестата спеціаліста з митного оформлення. Величина митних зборів повинна бути обмеженою приблизною вартістю послуг та не повинна надавати непрямого протегування для таджицьких товарів або переслідувати фіскальні цілі при імпорті іноземних товарів [2].

Про ефективність справляння мита свідчать данні, наведені на рисунку 2. Як бачимо, протягом періоду, що аналізується надходження від мита та митних зборів зросли із 197 млн сомоні у 2010 році до

332,4 млн сомоні – у 2012 році (на 135,4 млн сомоні, або 68,73%). Питома вага у структурі податкових надходжень збільшилася на 0,26% - із 5,38% у 2010 році до 5,64% у 2012 році [5; 6].

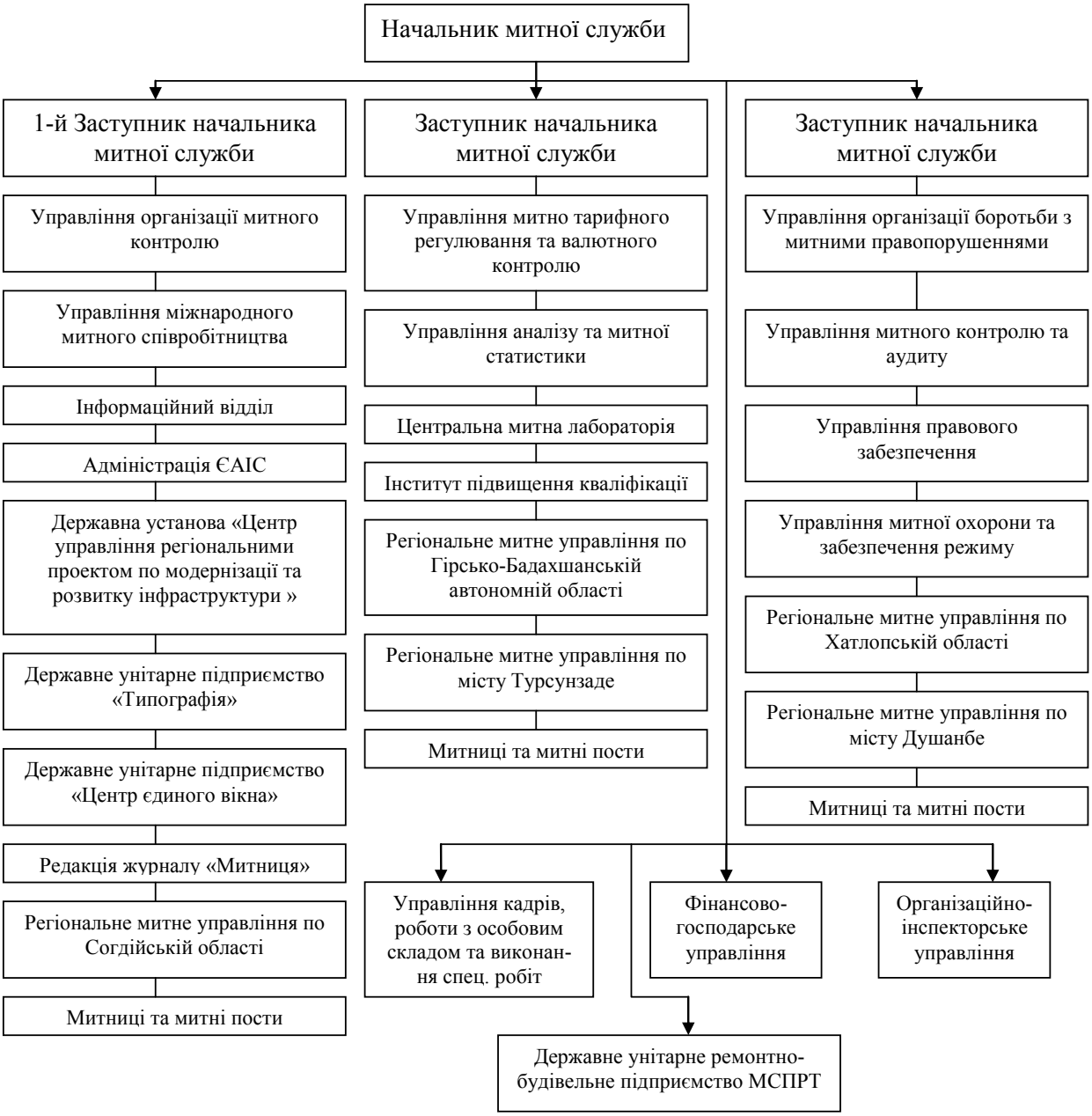

Рис. 1. Організаційна структура Митної служби при Уряді Республіки Таджикистан

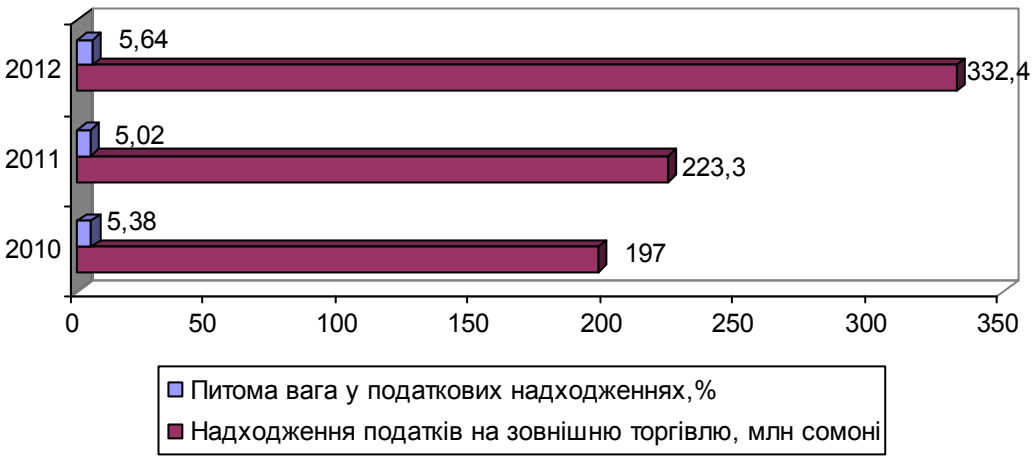

Рис. 2. Абсолютна та відносна динаміка надходжень податків на зовнішню торгівлю в Республіці Таджикистан у 2010-2012 роках (без врахування ПДВ та акцизу)

Служба в митних органах є спеціальним видом служби громадян РТ, які здійснюють свою професійну діяльність по реалізації завдань, прав та обов'язків митних органів відповідно до законодавства країни. Співробітниками митних органів можуть бути дієздатні громадяни РТ у віці від 20 до 35 років із середньою спеціальною або вищою освітою, здатні за своїми особистими, моральними, діловими, професійними якостями та станом здоров'я виконувати покладені на них обов'язки. Вимоги до стану здоров'я громадян, що вступають на службу до митних органів, визначаються у відповідності до критеріїв, встановлених для військовослужбовців. Військовозобов'язані громадяни, прийняті на службу в митні органи, знімаються з військового обліку у встановленому порядку та ставляться на спеціальний облік в митні органи. Для новоприйнятих працівників встановлюється випробувальний термін до шести місяців без присвоєння спеціального звання. Для випускників вищих освітніх закладів, що навчалися за направленням митного органу або ж перейшли на митну службу шляхом переводу з інших правоохоронних органів чи воєнізованих структур, випробувальний термін не встановлюється. З метою технічного забезпечення діяльності митних органів у їх штатних розписах передбачаються відповідні посади вільнонайманих працівників та службовців .

При прийомі на роботу та проходженні служби в митних органах кожен громадян повинен пройти державну дактилоскопічну реєстрацію. Співробітники митних органів, відповідно до законодавства РТ, зобов'язані щорічно надавати у податкові органи відомості про отримані ними доходи та майно, що належить їм на праві власності, у тому числі про належні їм акції, частки статутного капіталу юридичних осіб, які виступають об'єктами оподаткування [4].

Таблиця 1

Основні показники правоохоронної діяльності Митної служби при Урядові Республіки Таджикистан у 2012 – 2013 роках

№ з/п	Показники	Всього по республіці		Управління по Согдійській області		Управління по Хатлонській області		Управління по м. Душанбе		Управління по м. Турсунзаде		Управління по Гірсько-Бадахшанській області		Управління організації боротьби з митними правопорушеннями	
		2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
1	Всього зареєстровано справ про порушення митних правил, од.	5417	5379	**2738**	**2766**	**601**	478	**1056**	**1056**	**603**	640	**267**	**272**	**152**	**167**
2	Виявлено злочинів, од.	**40**	**32**	**13**	**14**	**9**	**6**	**10**	**8**	**1**	**-**	**-**		**7**	**4**
3	**Порушено кримінальних справ, од.:**	**40**	**32**	**13**	**14**	**9**	**6**	**10**	**8**	**1**	**-**	**-**		**7**	**4**
4	Контрабанда наркотичних речовин, од.	**21**	**16**	**6**	**3**	**7**	**5**	**8**	**8**	**-**	**-**	**-**		**-**	**-**
5	Контрабанда товарів та транспортних засобів, од.	**3**	**6**	**-**	**3**	**1**	**-**	**2**	**-**	**-**	**-**	**-**		**-**	**3**
6	Інші злочини у сфері митної справи, од.	**16**	**10**	**7**	**8**	**1**	**1**	**-**	**-**	**1**	**-**	**-**		**7**	**1**
7	Кількість вилучених наркотичних речовин, кг:	**129**	**159.**	**23.**	**1,7**	**23**	**26**	**67.**	**8**	**-**	**-**	**-**	**-**	**14**	**123**
8	Героїн, кг	**35**	**12.**	**17**	**0,8**	**1,3**	**0,04**	**4,6.**	**8,4**	**-**	**-**	**-**	**-**	**12,4**	**2,96**
9	Опіум, кг		**16**	**-**	**0,89**	**-**	**15,5**	**-**	**13,93**	**-**	**-**		**-**		**-**
10	Марихуана, кг	**30,33**	**131**	**5,7**	**-**	**22**	**10**	**0,26.**	**0,09.**	**-**	**-**	**-**	**-**	**2,3**	**120**

На сьогодні митна служба відіграє вагому роль при формуванні дохідної частини державного

бюджету РТ та забезпечує економічну безпеку шляхом виконання правоохоронної функції, яка полягає у боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил, незаконним обігом наркотичних засобів, вогнепальної зброї, боєприпасів, вивозом предметів історичної та культурної спадщини, здійсненні контролю над вивезенням стратегічно важливих товарів. Основні показники правоохоронної діяльності митної служби республіки наведено у таблиці 1 [7].

Відповідно до законодавства Республіки Таджикистан контрабанду визначено як переміщення у великому розмірі (вартістю більше 5000 показників для розрахунків) через митний кордон товарів та інших предметів, здійснене поза або із приховуванням від митного контролю, або із обманним використанням документів чи засобів митної ідентифікації, або пов'язане із недекларуванням чи недостовірним декларуванням – карається штрафом у розмірі від 250 до 920 показників для розрахунку або позбавленням волі терміном до п'яти років.

Переміщення через митний кордон Таджикистану наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, сильнодіючих, ядовитих, отруйних, радіоактивних, вибухових речовин, озброєння, вибухових пристроїв, вогнепальної зброї, боєприпасів або військового спорядження, зброї масового ураження, а також важливих сировинних товарів, і художніх, історичних, археологічних або інших культурних цінностей, по відношенню до яких встановлено спеціальні правила переміщення через митний кордон Таджикистану, за умови що така дія здійснена поза або із приховуванням від митного контролю, або із обманним використанням документів чи засобів митної ідентифікації, або пов'язане із недекларуванням чи недостовірним декларуванням – карається позбавленням волі терміном від 5 до 10 років із можливістю конфіскації майна [3].

Діяння, перечисленні у двох попередніх абзацах, вчинені повторно, або посадовою особою з використанням свого службового становища, або із застосуванням насилля або його погрози по відношенню до особи, що здійснює митний контроль або шляхом прориву через митний кордон – караються позбавленням волі терміном від 10 до 15 років із можливістю конфіскації майна та із можливістю позбавленням права займатися визначеною діяльність терміном до 5 років. Якщо ж контрабанда вчинена організованою групою осіб, то вона карається позбавленням волі терміном від 15 до 20 років та із можливістю позбавленням права займатися визначеною діяльність терміном до 5 років.

Неповернення у встановлений термін на територію РТ предметів художнього, історичного та археологічного надбання народів Таджикистану та зарубіжних країн, вивезених за межі республіки, якщо таке повернення є обов'язковим, відповідно до законодавства РТ – карається позбавленням волі терміном до п'яти років.

Ухилення від сплати митних платежів у великому розмірі – карається штрафом у розмірі від 250 до 365 показників для розрахунків або позбавленням волі терміном до п'яти років або ж обмеженням волі на термін до 2 років. Ці ж дії здійснені групою осіб за попередньою змовою, або із використанням службового становища, або ж особою раніше судимою за ухилення від сплати митних платежів, або ухилення від сплати податків та зборів фізичною чи юридичною особою, або у особливо великому розмірі (вартістю більше 10000 показників для розрахунків) - карається штрафом у розмірі від 365 до 540 показників для розрахунків з позбавленням права займати визначені посади на термін до 5 років або обмеженням волі терміном до 5 років або ж обмеженням волі на термін до 3 років, або позбавленням волі на термін до 3 років [3].

Серед проблем, які заважають перетворенню митної служби РТ у ефективну державну структуру світового рівня, слід відзначити відсутність механізму взаємодії контролюючих органів; наявність відомчих інтересів; відсутність пунктів пропуску, які б відповідали міжнародним стандартам; низька технічна оснащеність підрозділів митного контролю - відсутність інспекційно-доглядових комплексів на автомобільному і залізничному транспорті, засобів поглибленого проведення радіаційного та екологічного контролю.

Враховуючи наявні проблеми зусилля митної служби у контексті оптимізації процесів перетину митного кордону направлені на вивчення існуючих проблем, автоматизацію та технічне оснащення митної служби; модернізацію інфраструктури митних пунктів пропуску; обмін інформацією із суміжними контролюючими органами та проведення спільного контролю.

Висновки. Історія виникнення митних органів на території Таджикистану сягає кінця I тисячоліття нашої ери, коли із розвитком торгівлі почали створюватися спеціальні державні органи, що контролювали переміщення товарів та сплату обов'язкових платежів. Новітній етап розвитку митної служби розпочався у січні 1992 року, коли було утворено Головне управління митного контролю при Кабінеті Міністрів республіки. Становлення служби припало на час громадянської війни. На сьогодні митна служба при Уряді Республіки Таджикистан – правоохоронний орган виконавчої влади на який відповідно до законодавства покладено функцію реалізації завдань у сфері митної справи. До складу митної служби входять уповноважений орган з питань митної справи; регіональні митні управління; митниці; митні пости. Служба в митних органах є спеціальним видом служби громадян Таджикистану, які здійснюють свою професійну діяльність по реалізації завдань, прав та обов'язків митних органів країни.

Література

1. Закон Республики Таджикистан «О Налоговом кодексе» от 17 сентября 2012 года №901. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://www.customs.tj/rus/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=38

2. Закон Республики Таджикистан «О принятии Таможенного кодекса Республики Таджикистан и введении его в действие» от 03 декабря 2004 года №62. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.customs.tj/rus/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=38

3. Закон Республики Таджикистан «О принятии Уголовного кодекса Республики Таджикистан» от 21 мая 1998 года №574. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://mmk.tj/ru/legislation/legislation-base/codecs/

4. Постановление правительства Республики Таджикистан О Таможенной службе при Правительстве Республики Таджикистан в редакции от 03.10.2012г. №557. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.customs.tj/rus/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=3

5. Министерство финансов Республики Таджикистан. Отчет по исполнению Государственного бюджета 2012 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://minfin.tj/downloads/O%20po%20IG%20B%20za%202012.pdf

6. Министерство финансов Республики Таджикистан. Отчет по исполнению Государственного бюджета 2011 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://minfin.tj/downloads/Bujet__2011.pdf

7. Таможенная служба при Правительстве Республики Таджикистан. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.customs.tj/rus/index.php

References

1. Zakon Respubliki Tadzhikistan «O Nalogovom kodekse» ot 17 sentjabrja 2012 goda №901. [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.customs.tj/rus/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=38

2. Zakon Respubliki Tadzhikistan «O prinjatii Tamozhennogo kodeksa Respubliki Tadzhikistan i vvedenii ego v dejstvie» ot 03 dekabrja 2004 goda №62. [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.customs.tj/rus/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=38

3. Zakon Respubliki Tadzhikistan «O prinjatii Ugolovnogo kodeksa Respubliki Tadzhikistan» ot 21 maja 1998 goda №574. [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://mmk.tj/ru/legislation/legislation-base/codecs/

4. Postanovlenie pravitel'stva Respubliki Tadzhikistan O Tamozhennoj sluzhbe pri Pravitel'stve Respubliki Tadzhikistan v redakcii ot 03.10.2012g. №557. [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.customs.tj/rus/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=3

5. Ministerstvo finansov Respubliki Tadzhikistan. Otchet po ispolneniju Gosudarstvennogo bjudzheta 2012 goda. [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://minfin.tj/downloads/O%20po%20IG%20B%20za%202012.pdf

6. Ministerstvo finansov Respubliki Tadzhikistan. Otchet po ispolneniju Gosudarstvennogo bjudzheta 2011 goda. [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://minfin.tj/downloads/Bujet__2011.pdf

7. Tamozhennaja sluzhba pri Pravitel'stve Respubliki Tadzhikistan. [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.customs.tj/rus/index.php

Рецензія/Peer review : 15.5.2014 р. Надрукована/Printed :11.6.2014 р.

УДК 378: 005.336.3

В.В. САВЧУК
Брестский государственный университет им. А.С. Пушкина

КАЧЕСТВО ДИДАКТИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА КАК ОБЪЕКТ УПРАВЛЕНИЯ

Аннотация. В статье обосновывается актуальность проблемы управления качеством образования в контексте гуманитаризации и технологизации образования. Качество обучения рассматривается как компонент качества образования, доминантный объект управления качеством. Раскрывается суть управления качеством обучения, обосновывается зависимость качества результатов обучения от качества дидактического процесса, необходимость использования наукоемких технологий управления качеством дидактического процесса (проектирования, экспертизы, прогнозирования).

Ключевые слова: качество обучения, качество дидактического процесса, управление качеством.

V.V. SAVCHUK
Brest State University named after A.S. Pushkin

THE QUALITY OF DIDACTIC PROCESS AS AN OBJECT OF MANAGEMENT

The article explains the importance of the problem of education quality management in the context of humanization and technologization of education. Education quality is seen as a dominant object of quality management. The essence of education quality management is revealed, the dependence of the quality of learning outcomes and the quality of the didactic (learning) process is justified, the necessity of using science intensive technologies of didactic process quality management (project design, quality assessment, prediction) is explained.

Key words: education quality, the quality of the didactical process, quality management.

Введение. Для современного образования характерны две основные тенденции: *гуманитаризация и технологизация* (Н.М. Борытко, И.А. Колесникова, В.В. Сериков, В.А. Сластенин). Аксиологическим ядром гуманитаризации образования является признание человека как самоценной реальности с акцентом на «индивидуальное», «особенное», «персонифицированное». Цель гуманитарного образования – создание условий для развития «человеческого качества», педагогическая поддержка, консультирование,